

3/19

Arnikum

časopis spolku Arnika

Scan4Chem: Skenuj kódy, hledej jedy!

Rozhovor s Manuelem Fernandezem z BUNDu o aplikaci ToxFox
strana 8-9

Tým Bořena slaví 40 let
strana 11

Foto: SDH Petřvald

Letos na podzim přibude v krajině Poodří více než tři sta nových stromků. Budeme sázet ve Studénce, Kuníně a Staré Vsi nad Ondřejnicí. Duby, hrušně a vrby do místní krajiny patří a v budoucnu poskytnou úkryt živočichům, stín a radost lidem. Sazenice jsme si pečlivě vybrali v malých školkách na Moravě. Vysadíme stromořadí dubů a hrušní podél polních cest a do okrajů založených remízků. Tam, kde dožívají prastaré vrby, zasadíme nové. S výsadbou nám pomáhají lidé, spolky i žáci z místních škol. Bez nich by se nám nedařilo zajistit následnou péči o stromky. Zálivku v prvních letech si berou na starost obce, spolky nebo hasiči. Ti pomáhali letos v létě zalévat mladé doušky v Petřvaldíku.

Nestihli jste nás podpořit letos na podzim? V Poodří budeme sázet a hlavatit staré vrby i v příštích letech. Více na arnika.org/poodri-zije-vrbami.

Druhý zářijový víkend jsme se opět vrátili na místo činu. Po roce se náš tým Bořena, dobrovolníci z německé Grüne Ligy, firmy Trask, vlastníci okolních luk ve spolupráci se správou regionálního pracoviště CHKO České středohoří vydali posekat přibližně hektar louky na úpatí Lipské hory nad silnicí mezi obcemi Mrsklesy a Lhota. Kosením bílých strání Českého středohoří vytváříme domov pro vzácné druhy rostlin, jako jsou hořeček brvitý, len žlutý, plamének přímý, hvězdnice chlumní, sasanka lesní nebo hadí mord španělský. Před desítkami let je sem přesadili dobrovolníci z míst, které byly kvůli těžbě uhlí na dolu Bílina zasypany radovesickou výsypkou. Posečenou travu jsme předali zemědělcům na krmení ovcí. Nakonec jsme se vydali na komentovanou procházku s místní zemědělkyní paní Hašlarovou, která nám povyprávěla, jaké přínosy má tradiční hospodaření na místní krajinu.

Foto: Karolína Brábová

Foto: Milošlav Janovský

V devátém ročníku ankety Alej roku bude soutěžit 96 alejí, což je nejvíc v její historii. Nejpočetněji jsou zastoupeny aleje ve Středočeském, Jihočeském a Jihomoravském kraji. „V posledních letech se zvyšuje počet nominací nově založených alejí. Z jednotlivých příběhů je patrné, že v sázení alejí lidé vidí smysl a že chtějí pečovat o krajinu, ve které žijí. Naše anketa ukazuje, že aleje podél cest spojují nejen místa, ale i lidi, kteří o ně pečují,“ říká koordinátorka ankety Karolína Kosticová.

Veřejnost bude mít dva měsíce na to, aby z nominovaných alejí vybrala tu nejzajímavější. Jako každý rok oceníme nejen celkovou vítězku, ale také všechny regionální. Hlasování probíhá od 7. 11. 2019 do 7. 1. 2020 na webových stránkách alejroku.cz. Porota složená ze známých osobností bude zároveň rozhodovat o tom, které tři fotografie alejí jsou nejpůsobivější. Všechny výsledky se dozvíme v lednu 2020.

Sledujeme doplňování sítě Natura 2000

Po několika letech Ministerstvo životního prostředí připravilo podklady pro doplnění sítě Natura 2000. Usiluje o vyhlášení nové lokality Louky u Přelouče a zařazení bahnitých náplav na dolním Labi mezi předměty ochrany lokality Porta Bohemica. Tuto snahu dlouhodobě podporují kromě Arniky i další neziskové organizace, ale také Evropská komise.

K doplnění bohužel nedošlo ani při zatím posledním pokusu v roce 2016, kdy byla vyhlášena pouze lokalita Porta Bohemica, nicméně bez vyhlášení bahnitých náplav za předmět ochrany. Celá tato problematika souvisí se snahou postavit jezy u Přelouče a Děčína, které by měly vyrůst právě na území výše zmíněných lokalit, a týká se také kanálu Dunaj – Odra – Labe, který by zasahoval do lokality Louky u Přelouče. Ochrana, kte-

rá je spojená se zařazením do sítě Natura 2000, zapovídá jakékoli ničení nebo snižování hodnoty této cenné přírody. Proto celé jednání o síti Natura 2000 v ČR naráželo od začátku na velký odpor ze strany loďařů.

Arnika dlouhodobě vznik a fungování sítě sleduje a komentuje. Účastnili jsme se posledních jednání Evropské komise s Ministerstvem životního prostředí o Natuře 2000 a navrhovali jsme některá doplnění a zlepšení včetně těch, která se dostala do nejnovějšího vládního návrhu. Dokument má být vládou projednán do konce roku a my doufáme, že bude konečně po letech tahačích schválen. Proces budeme bedlivě sledovat.

Bohužel některé další vládní kroky se týkají přímo velkých vodních staveb. Vláda připravila a bude projednávat novelu zá-

kona o liniových stavbách, která má mimo jiné zrychlit a zjednodušit povolovací řízení právě vodních staveb, ale také omezit účast veřejnosti v těchto řízeních. Vláda bude v nejbližších týdnech také projednávat studii proveditelnosti kanálu Dunaj – Odra – Labe. Cena této stavby byla stanovena na více než 585 miliard korun. Doufáme, že v těchto případech vláda podpoří ochranu přírody a od plánování jezů na Labi a kanálu DOL odstoupí. Jen samotné plánování od roku 2014 stálo podle Národního kontrolního úřadu 927 milionů korun ze státního rozpočtu. ■

ARNIKA
OCHRANA PŘÍRODY

Nikol Krejčová

Za pět minut dvanáct

Zázračné řešení nakládání s odpady?

Spalování je po skládkování hned druhý nejhorší způsob nakládání s odpady. Přesto se plány na výstavbu spaloven množí jako houby po dešti. Hlavním hnacím motorem jsou připravované změny v zákonu o odpadech, někdy nesprávně označované jako „zákaz skládkování“. Spalovny mají v tomto schématu vyřešit akutní problém: kam s ním? Tedy s odpadem, kterého produkujeme stále hodně.

Některým politikům, městům a obcím se spalovny mohou jevit jako ideální řešení. Odpad v nich zmizí a v případě takzvaných zařízení na energetické využití odpadu z nich navíc vyjde ven zdánlivě „zelená energie“ – teplo pro vytápění domácností. Vypadá to jako zázračné řešení, ale opak je pravdou.

Spalovny ke splacení svých investic vyžadují stálý přísun paliva, obvykle na dalších 25 - 30 let. Ten musí zajišťovat místní samosprávy, které jsou k tomu často vázány smluvně. Pokud nejsou schopny zajistit dostatečné množství odpadu na provoz spalovny, hrozí jim za to sankce. I proto vytvářejí spalovny velký tlak na prolomení

zákazu dovozu odpadu, který ČR přijala na základě možnosti v evropské odpadové směrnici. Současně velká část odpadu není z ničeho jiného, než z ropy či uhlí a spalovny suroviny v odpadech spíše ničí než zhodnocují. Nejsou tedy žádným obnovitelným zdrojem energie.

Spalovna v Lysé nad Labem

Odpad ve spalovnách zázračně nemizí. Třetina z něj po spálení zbyde a odváží se... ano, většinou na skládky. Z 1 tuny odpadů vzniká 300 kg převážně toxického popelu, strusky a popílku. Ty obsahují řadu toxických látek (například těžké kovy

v případě strusky a popílku), hlavně však spalováním odpadu další velmi nebezpečné látky vznikají. Jde především o dioxiny, sloučeniny nebezpečné už ve stopových koncentracích pro rozmnožování, hormonální a imunitní systém i zdravý vývoj dětí. Množství škodlivin vypouštěných do ovzduší je na jednotku vyrobené energie dokonce vyšší než z uhelných elektráren.

Spalovny tak v konečném důsledku jdou proti strategiím snižování produkce odpadu či jeho znovuvyužití a vytvářejí nový toxický odpad. Pokud chceme, aby v Česku vyrostlo více spaloven, budeme muset zajistit i dostatečný přísun odpadu. A to jde proti myšlence snižování produkce odpadu, lepšího třídění i efektivnější recyklace. České domácnosti vytrídí téměř 40 % odpadu, máme se tedy stále v čem zlepšovat. Více se dozvíte v nové sekci našich webových stránek: arnika.org/Nespaluj_recykluj. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

Popáté jsme rozdali Odpadové Oskary. Nejméně odpadů vyhazují v Dalešicích, Fulneku a Chvalšínách

Opět jsme hledali obce z celé České republiky s nejefektivnějším odpadovým hospodářstvím. Šampiony jsme našli v obcích, kde nejen skvěle třídí, ale dosahují i vynikající úrovně recyklace. Právě výborně nastavené odpadové hospodářství, podmínky pro třídění a motivace obyvatel jsou hlavními důvody, které vedly k vynikajícím výsledkům.

Jako vždy jsme hodnotili obce a města ve třech kategoriích. Mezi obcemi do 1000 obyvatel zvítězily Dalešice v Libereckém kraji s 36,1 kg komunálních odpadů na osobu a rok. Ve skupině měst do 5000 obyvatel zvítězily Chvalšiny v Jihočeském kraji se 43,1 kg. V poslední kategorii mezi městy nad 5000 obyvatel exceloval Fulnek s 99,1 kg.

V oceněných městech se nejlépe osvědčilo rozmístění dostatečného množství nádob na tříděný odpad a sběrných míst, osvěta, otevřená komunikace s obyvateli, zavedení programu pro živnostníky a především různé formy motivace.

Za zmínku ovšem stojí další města, která dlouhodobě pracují na zlepšování nakládání s odpady a letos si zasloužila ocenění za příklad dobré praxe. Město Vysoké Mýto bylo oceněno za dlouholetý rozvoj svého odpadového hospodářství, nízkou produkci smíšeného odpadu, podporu prevence a dobrou komunikaci s veřejností. Přestože Družec má už nyní velmi nízkou produkci smíšeného odpadu, stále pracuje na zlepšení a počítá s dalšími kroky ke snižování. U obce Ploskovice oceňujeme snahu minimalizovat produkci smíšeného odpadu, vysokou úroveň recyklace a motivační nastavení systému odpadového hospodářství. V obci Břežany

například nepodporují svoz bioodpadů, ale naopak motivují k domácímu kompostování. Obec také pravidelně informuje obyvatele o výsledcích, které byly v oblasti odpadového hospodářství dosaženy.

Vítězům gratulujeme a věříme, že se stanou inspirací pro ostatní nejen ve svém kraji, ale také v rámci celé České republiky. ■

ARNIKA

Jiří Kaňa

Česká televize s Arnikou v Bosně a Hercegovině

V červnu tohoto roku se s námi do Bosny a Hercegoviny vydala Česká televize, aby točila o kráse bosenských řek, houževnatosti místních lidí, megalomanských developerských projektech i o tom, proč je třeba důkladně posuzovat i zdroje obnovitelné energie. Dokument s názvem „Naše řeka, naše duše“, který vznikl v rámci pořadu Nedej se, můžete shlédnout v archivu České televize.

VBosně a Hercegovině pracujeme už pátým rokem. Pomáháme tam místním lidem prosazovat jejich právo na zdravé životní prostředí a chráníme divokou a cennou přírodu. Z hlediska biologické rozmanitosti patří Bosna a Hercegovina mezi top 5 zemí Evropy; nachází se zde 252 typů ekosystémů a jedinečných biotopů důležitých z evropského i globálního hlediska. Bosna a Hercegovina je taky jednou z posledních evropských zemí, kde ještě můžeme najít opravdu divoké a neregulované řeky, které jsou domovem například ohroženého

Foto: Zuzana Vachůnová

duhajského lososa nebo celé řady jeseterů. Přesto tam již několikátým rokem dochází k nekontrolovanému a nekonceptnímu rozmachu vodních elektráren, který divoké řeky ničí. Místní lidé se proti stavbám přehrad, ze kterých nemají žádný užitek, stále více bouří a Arnika jim pomáhá najít nástroje k zastavení škodlivých projektů. Společně usilujeme o rozvoj cestovního ruchu, tradičního zemědělství a řemesel, které mohou poskytnout rozmanitější pracovní příležitosti a přispět tak k rozvoji místních komunit.

O tom, že nekontrolovaná výstavba v zemi se slabou a děravou legislativou na ochranu životního

prostředí je problém, svědčí i to, že začátkem října se na naši práci přijeli podívat také čeští poslanci z Výboru pro životní prostředí Poslanecké sněmovny Parlamentu v rámci jejich zahraniční cesty. Diskutovali jsme s nimi o dopadu výstavby takového množství projektů na přírodu a na místní komunity i možnosti, jak může Česká republika pomoci chránit vzácnou přírodu v této balkánské zemi. Poslanci se s námi podívali i do obce Kruščica, kde místní obyvatelé bránili svou řeku vlastními těly po dobu neuvěřitelných 534 dnů. I jejich boj vám přiblíží výše zmíněný dokument České televize. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Zuzana Vachůnová

Připomínkujeme územní studii Bubny

Jedno z největších transformačních území v Praze kolem vlakového nádraží Praha-Bubny, které se táhne napříč meandrem Vltavy, má projít zásadní revitalizací. Praha za tím účelem zpracovala územní studii, která navrhuje jeho budoucí podobu. Studie se má stát podkladem pro změnu územního plánu, která by umožnila z území tohoto obrovského brownfieldu sejmout stavební uzávěru, a výstavbu, včetně plánované nové budovy filharmonie, realizovat.

Přestavba tohoto obrovského území má velký potenciál. Může pomoci řešit nedostatek dostupného bydlení, vystavit kus moderního města se všemi nároky na udržitelný a kvalitní život ve městě, a propojí v tuto chvíli oddělené dolní a horní Holešovice. Bubny jsou oproti oblastem kolem Smíchovského, Masarykova, nebo žižkovského nákladového nádraží výrazně složitější oblastí co se týče vlastnictví pozemků, i proto zde tvorba podkladu ve formě územní studie představuje náročný proces.

V Arnice jsme její vznik ocenili, nicméně spolu s kolegy z organizací AutoMat a Platforma pro sociální bydlení, za podpory skupiny občanů z Prahy 7, jsme se rozhodli řadu jejích aspektů připomínkovat. Samotná možnost projednání územní studie s veřejností je dosud nevídaným nad-

Vizualizace: Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy

standardem, nemění to ale nic na tom, že navrhovaná zástavba je masivní, přinese do území obrovskou zátěž, nedostatečně reaguje na klimatickou změnu a obsahuje řadu dalších dílčích nedostatků.

Například stanovuje větší podíl pracov-

ních míst než míst pro bydlení, což jde samo o sobě proti jednoduchému principu, (který tak často zmiňují magistrát i Institut plánování a rozvoje), že více výstavby přinese pokles cen bydlení.

Samotná výstavba, je-li svěřena čistě do rukou trhu, pokles cen nepřinese. Tím spíše se tak nestane, když na největším transformačním území vytvoříme potřebu dalších bytů pro ty, kteří zde budou pracovat. A už vůbec nemluvíme o možnosti podílů dostupného a sociálního bydlení. Konkrétní připomínky Arniky najdete na arnika.org/praha nebo zmenyprahy.cz. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Václav Orcígr

Arnika v Arménii 2019

V průběhu léta jsme se vypravili opět do Arménie, kde společně s partnerskými organizacemi CCMS a Ecolur řešíme znečištění vlivem důlní činnosti a následného zpracovatelského průmyslu v regionu Lori (přesněji v okolí města Alaverdi a Akhtala). Úkolů jsme měli hodně a program byl nabitý.

V regionu je několik dolů, ať už plně v provozu či momentálně uzavřených, na měď a molybden. Nejvíce nás zajímala odkaliště patřící k dolům v Akhtale a město Alaverdi, kde ještě donedávna byla v provozu továrna zpracovávající měď. Z finančních důvodů a také kvůli zastaralé technologii je uzavřena. Přestože jsou si místní vědomi toho, jak továrna zamořovala okolí (a mnozí to i pociťují na svém zdraví), část obyvatel jejího zavření lituje.

Zdá se, že město, které v období Sovětského svazu patřilo díky průmyslu k nejobhatším, teď stojí na pomyslném milníku. Podle místních aktivistů je hlavně potřeba lidi naučit přemýšlet jinak. Že lze peníze získat i jinou cestou, třeba v (agro)turistice, hovoří o

potenciálu sociálního businessu. Podobně se vyjadřuje i starosta v Alaverdi. Ten poznamenal, že sice přijíždí hodně turistů, ale jen málo z nich se zdrží přes noc. Organizace CCMS působí nejen v oblasti ekologie, ale především se věnuje sociální práci s místní komunitou. CCMS pomohlo rozjet školkou, organizuje pro místní děti výuku angličtiny, podporuje chudé rodiny a mnoho dalšího.

Společně s místními aktivisty jsme plánovali další možné aktivity. Definovali jsme, co jsou nejpalčivější problémy ve vztahu k životnímu prostředí, jaké jsou možnosti řešení nebo jak se mohou jednotlivé skupiny zapojit. Proběhla také setkání se starosty Alaverdi a Akhtaly.

Důležitou součástí naší mise byly odběry

vzorků. V loňském roce naše analýzy potvrdily, že za znečištěním oblasti stojí místní průmysl. Letos zjišťujeme, jak tento průmysl působí přímo na obyvatele. V devíti zahradách jsme odebírali vzorky půdy, zeleniny, ovoce a také vlasů místních. Výsledky by nám měly napovědět, jak moc je znečištěním zatížená strava a tedy i organismus lidí. Výsledky budeme prezentovat v prosinci přímo v Arménii.

Díky podpoře z programu Transition Ministerstva zahraničí ČR můžeme předávat české zkušenosti a pomáhat zajistit budoucnost bez jedů i v Arménii. ■

ARNIKA

Miroslava Jopková

Scan4Chem: Využijte své právo na informaci o složení výrobku pomocí mobilní aplikace

Denně na nás působí stovky chemikálií. Najdeme je v oblečení, hračkách, elektronice, toaletních potřebách, nábytku, zkrátka ve výrobcích, které běžně používáme, a jsou všude kolem nás. Do těla vchází pouhým dotykem, vdechováním nebo ústy. O skutečném složení výrobku se z obalu mnoho nedozvíme. Arnika se společně s dalšími partnery v evropských zemích rozhodla pomoci občanům, aby se v této informační džungli trochu lépe zorientovali.

Po dvou letech příprav spouštíme společně s 20 dalšími evropskými organizacemi novou aplikaci do mobilních telefonů Scan4Chem. Ta má příměrně sloužit k tomu, aby zákazník mohl jednoduše zjistit u výrobce, zda v jeho výrobku nejsou potenciálně škodlivé látky. Na rozdíl od jídla, léků, kosmetiky, čisticích prostředků nebo barev se o složení ostatního zboží z etikety bohužel nic nedozvíme. Díky evropské legislativě máme však právo na informaci, zda výrobek škodlivé látky obsahuje.

Výrobce i prodejce musí ze zákona tyto látky sledovat. V praxi by to ideálně mělo znamenat, že výrobce materiálů sděluje společně se zásilkou dalšímu zpracovateli i to, zda v jím vyrobeném materiálu jsou nějaké potenciálně škodlivé látky, neboli látky vzbuzující mimořádné obavy („Substances of very high concern“). Současně má být poučen, jak s materiálem zacházet, aby předešel jakýmkoli negativním účinkům plynoucím z možného unikání těchto látek z materiálu.

Aplikaci si může každý zdarma stáhnout v obchodu Google Play či App Store od 4. prosince 2019. Aplikace běží současně ve 13 evropských zemích ve většině evropských jazyků včetně češtiny (k dispozici jsou angličtina, němčina, francouzština, polština, španělština, portugalština, dánština, švédština a další). Pokud je váš telefon nastaven na český jazyk, automaticky si nainstalujete aplikaci v češtině.

Jak celá věc funguje? Aplikace je napojena na databázi čárových kódů GS1, která eviduje kontaktní údaje výrobců. Na základě této informace z čárového kódu můžete okamžitě ze svého mobilu poslat výrobcí zboží (a současně i prodejci) dotaz, zda výrobek obsahuje látky vzbuzující mimořádné

Nebezpečné jedy se mohou objevit třeba i ve změkčovadlech v hračkách a dalších potřebách pro děti.

obavy. To je první a zatím zásadní účel této appky. Naším záměrem je bombardovat velké firmy a velké prodejce dotazy na přítomnost toxických látek v jimi prodávaném zboží.

Výrobce a majitel čárového kódu má povinnost do 45 dnů odpovědět, což aplikace monitoruje a po 45 dnech zašle tazateli upozornění, že odpověď nedostal. To bude ze začátku nejspíš většinová reakce. Výrobci a prodejci zkrátka tyto látky vůbec nesledují, ačkoli je to jejich zákonná povinnost. Cílem aplikace je právě vzbudit velký tlak spotřebitelů na prodejce a výrobce, aby tyto informace se zákazníky i s vlastními dodavateli sdíleli. To pak v konečném důsledku povede k tomu, že se budou snažit tyto potenciálně škodlivé látky z výrobků odstranit.

Zkušenost z Německa a Dánska s podobnými aplikacemi ukázala, že se do takových projektů zapojují hlavně velké evropské firmy, případně firmy vyrábějící ekologicky

nezávadné zboží, které už škodlivé látky ze svých výrobků vyřadily. Takovou politikou jsou známé například skandinávské firmy jako H & M, IKEA, Playmobil, Lego nebo německé a francouzské firmy Tchibo, Adidas či Asics. Ale i menší výrobci s produkty, které mají čárové kódy, se mohou do databáze přihlásit a nahrát tam hromadně všechno své zboží.

Tvoří se tak databáze především bezpečných výrobků, které v sobě žádné škodlivé látky nemají. Zákazníci zde mohou zároveň hledat zboží podle názvu či kategorie.

Co jsou SVHC látky?

Říká se jim *látky vzbuzující mimořádné obavy* neboli *substances of very high concern (SVHC)*. Jinými slovy jde o problematické látky, které nepředstavují bezprostřední zdravotní riziko, ale vzbuzují obavy, proto se jim spotřebitelé mnohdy vyhýbají.

Scan4Chem v praxi

Jak odeslat dotaz na obsah SVHC ve výrobku? Co dělat, pokud nemám čárový kód?

Informace o SVHC v produktu získáte naskenováním nebo opsáním čárového kódu. Pokud nemáte čárový kód k dispozici, zadejte název produktu a výrobce do vyhledávače. V aplikaci Scan4Chem se zobrazí informace, které dodavatel uložil do databáze. Pokud databáze dosud informace o konkrétním výrobku neobsahuje, můžete dodavateli (výrobci, dovozci či prodejci) odeslat žádost o informaci. S aplikací Scan4Chem je tento krok jednoduchý: Žádost se vytvoří automaticky, můžete ji ihned odeslat.

Pro firmy je aplikace výhodná i proto, že mohou na dotazy odpovídat zrychleně skrze aplikaci. Pokud nahrají všechny své výrobky do databáze, zákazník obdrží informaci o přítomnosti (či v lepším případě nepřítomnosti) těchto látek ve výrobku ihned a nemusí už výrobce a prodejce kontaktovat s dotazy.

Současně si firma může vést statistiku, které výrobky zákazníci zajímají a které nejvíce vyhledávají a skenují.

Pokud vás aplikace zaujala, podívejte se na scan4chem.cz.

Často se jedná o látky karcinogenní, mutagenní, narušující hormonální systém, plodnost, jsou alergenní a vážně nebo nevratně ohrožují životní prostředí. Látky jsou postupně zapisovány na tzv. kandidátskou listinu a předpokládá se omezení její výroby, používání nebo uvádění na trh a nahrazení bezpečnějšími alternativami.

V rámci aplikace pak vznikla databáze těchto látek s krátkým popisem a vysvětlením, proč jsou zdraví škodlivé, na co se používají a v jakých materiálech se nejčastěji objevují. Tuto databázi najdete také na webu askreach.eu, česky na scan4chem.cz (kde je také spousta dalších informací o aplikaci).

V jakém zboží se mohou jedy objevit?

Dětský pokoj:

- změkčovadla v podlahách z PVC a vinylových tapetách, zpomalovače hoření v matracích a nábytku
- změkčovadla v hračkách a gumové obuvi, impregnované outdoorové oblečení

Kuchyně:

- nepřílnavé povrchy u pánví a hrnců
- změkčovadla v ubrusech a podlahách z PVC, formaldehyd v kuchyňském nábytku
- zpomalovače hoření v elektronických spotřebičích, bisfenol A v plastových dózách

Obývací pokoje a ložnice:

- zpomalovače hoření v čalounění, matracích a kobercích, v podlahách z PVC a vinylových tapetách s texturou
- zpomalovače hoření v počítačových skříních, změkčovadla v kabelech
- změkčovadla ve fitness vybavení

Koupelna:

- změkčovadla ve sprchových závěsech, protiskluzových podložkách a v žabkách

Jak se jedům vyhnout?

Používejte aplikaci Scan4Chem při každodenním nakupování.

Nakupujte méně, užívejte produkty déle a opravujte je, nakupujte z druhé ruky.

Vyhledávejte zboží s bezpečnostním a ekologickým označením.

Vyhnete se plastovým výrobkům a obalům, kdykoli to bude možné.

Vyhnete se produktům z měkkého PVC, silně zapáchajícím výrobkům a lacinému zboží z tmavého recyklovaného plastu.

Neohřívejte jídlo v plastových nádobách. Dejte přednost nádobí do mikrovlnné trouby ze skla nebo porcelánu.

Pravidelně otírejte prach z nábytku mokrou utěrkou, pravidelně myjte podlahy.

Bund für
Umwelt und
Naturschutz
Deutschland

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

Manuel Fernandez: Finanční a politické zájmy překonáme pouze všichni společně

ToxFox je aplikace do mobilních telefonů, který vznikla v Německu, ale je velmi populární i v zemích střední Evropy, kde ji část německy mluvících spotřebitelů také ráda používá. Lidé s ní kontrolují hlavně kosmetiku - zjišťují s její pomocí, zda obsahuje škodlivé látky. V poslední době se aplikace rozšiřuje i na další výrobky denní spotřeby. Nejen o aplikaci jsme si povídali s Manuelem Fernandezem z organizace BUND, která stojí za jejím spuštěním.

Proč jste se rozhodli vytvořit aplikaci ToxFox?

Chtěli jsme podpořit zákazníky ve vědomé a udržitelné spotřebě prostřednictvím snadno ovladatelného nástroje a zároveň pobídnout výrobce, aby usilovali o nahrazení škodlivých látek ve svých výrobcích. Bylo to nezbytné, protože politické procesy jsou pomalé a neefektivní, přestože nahrazování těchto látek je jedním z hlavních cílů evropských právních předpisů o chemických látkách REACH.

Bylo složité aplikaci připravit a spustit?

Řekněme, že to nebylo úplně snadné, protože naprogramování a vývoj takového nástroje vyžaduje značné finanční prostředky, které si nevládní organizace jako BUND může jen stěží dovolit. Musíme pečlivě zvážovat, jak využijeme peníze od našich dárců

a být si jistí, že to stojí za námahu.

Vaše aplikace měla poměrně velkou odezvu v německých médiích. Kolik lidí si ji stáhlo a začalo používat dejme tomu v prvních třech měsících?

V den spuštění aplikace byli někteří moji kolegové na pokraji nervového zhroucení. Během prvních 24 hodin byl ToxFox na druhém místě mezi nejžádanějšími aplikacemi zdarma ke stažení a bylo naskenováno kolem 600 000 kosmetických produktů. Zájem médií byl obrovský, objevili jsme se ve všech důležitých novinách, v televizi i rádiu. Po dvou měsících si aplikaci stáhlo přes 170 000 uživatelů, kteří naskenovali 3 miliony produktů a poslali přes 40 000 e-mailů výrobcům. V nich požadovali, aby producenti kosmetiky dávali na trh jen bezpečné kosmetické přípravky. Návštěvy webu BUNDu vzrostly desetkrát a během několika týdnů se zdvojnásobil počet odběratelů našeho newsletteru.

Jaké reakce jste od uživatelů dostávali?

Naprostá většina uživatelů byla velmi spokojená. Nyní máme více než 1,6 milionů stažení. Průzkum mezi 8 000 uživateli ukázal, že 80 % z nich ToxFox pravidelně používá, 70 % kontroluje všechny kupované produkty a skoro 50 % už nekupuje výrobky obsahující škodlivé látky.

„Stále více lidí si uvědomuje potřebu udržitelné výroby a spotřeby a také svou sílu měnit věci díky uvážlivým nákupům.“

Proč jste se rozhodli zaměřit na kosmetiku?

Chtěli jsme podporovat právo spotřebitelů na informace stanovené v právních

Manuel Fernandez pracuje v jedné z největších ekologických nevládek v Německu - v BUNDu - Přátelé Země Německo. Jeho specializací jsou chemické látky a evropská legislativa REACH. V poslední době se také hodně věnuje látkám, které narušují lidský hormonální systém. Manuel začínal u Greenpeace, je původem ze Španělska, dnes žije v Drážďanech se svou ženou a 2 téměř dospělými dětmi.

předpisech o chemických látkách (REACH) a motivovat co nejvíce lidí, aby tohoto práva využívali. Nejjednodušší bylo začít s kosmetickými produkty, jejichž výrobci mají povinnost uvádět přesné složení. Mohli jsme tedy využít stávající databáze a zajistit, aby uživatelé aplikace dostali informace okamžitě přímo při nákupu. Takže to bylo strategické rozhodnutí. A samozřejmě otázka finančních prostředků: vybudování databáze něco stojí. Nakonec jsme ale na podzim 2017 mohli spustit naši aplikaci ToxFox Product Check. Ta skenuje i jiné produkty než jen kosmetiku, ale spotřebitel většinou nedostane odpověď okamžitě. Musí se nejdříve výrobce zeptat a

počkat, zda mu odpoví v zákonné lhůtě.

Jaké úspěchy vzešly z používání ToxFox, třeba i mimo Německo?

Hned ze začátku jsme zorganizovali petici proti Johnson&Johnson. Tu jsme rozšířili pomocí funkce „push“, která je součástí aplikace. O pár týdnů později společnost oznámila, že vyřadí parabeny (látky neblaze známé tím, že poškozují hormonální systém) z pleťového krému Penaten. Nyní máme přes 1,65 milionů uživatelů, připojuje se Evropa s projektem AskREACH - spotřebitelskou aplikací pro celou EU, zahrnující centrální databázi informací o produktech. To je opravdu velký úspěch pro takto původně omezený projekt nevládní organizace. Ukazuje se, že si stále více lidí uvědomuje potřebu udržitelné výroby a spotřeby a také svou sílu měnit věci pouze uvážlivými nákupy.

Myslíte si, že aplikace má nějaký efekt na zesílení legislativních požadavků, aby se výrobci zbavovali jedovatých chemikálií?

Nátlak změny chování spotřebitelů může měnit věci rychleji, než kdy můžou politici. O tom to celé je. Ale ti, kteří dělají politická rozhodnutí, nebydlí na jiné planetě (i když to tak někdy může vypadat), jsou součástí společnosti a jsou ovlivněni společenským vývojem. Takže odpověď je ano, myslím, že to má efekt i na politické rovině, přestože musím přiznat, že to často záleží na aktuálním stupni mého optimismu.

Jaké reakce jste dostávali od

Ani ne, možná kromě potravinářského

Foto: BUND

Co je REACH?

Jedná se o nařízení o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals). Vstoupilo v platnost 1. června 2007. REACH klade na průmysl větší odpovědnost za kontrolu rizik, která mohou chemické látky představovat pro zdraví a životní prostředí.

REACH dává spotřebitelům právo na informace o výskytu nebezpečných látek uvedených na kandidátské listině REACHE (látek vzbuzujících mimořádné obavy, tzn. látek toxických, karcinogenních, mutagenních, reprotoxických, perzistentních nebo bioakumulativních). Výrobci a dovozci jsou dále povinni uživatelům poskytnout informace o rizicích, kterým jsou při používání chemických látek vystaveni.

výrobců? Jak se vám s nimi komunikovalo?

Dostávali jsme všechny druhy reakcí. Některé společnosti ještě teď, po více než 10 letech existence předpisů REACH, nevědí, jaké jsou jejich právní povinnosti, především povinnost informovat o obsahu nebezpečných chemikálií. Další chtějí spolupracovat proto, že mají bezpečné nebo udržitelné produkty v nabídce. Ale toto je také hodnotná informace pro uživatele. Pak jsou společnosti, které jednoduše neodpovídají a další, které neřekají pravdu o složení svých produktů.

„Nátlak změny chování spotřebitelů může měnit věci rychleji, než kdy můžou politici. O tom to celé je.“

Existuje nějaké průmyslové odvětví vedle kosmetiky, kde jsou velmi citliví na požadavky ohledně přítomnosti jedovatých chemikálií ve svých produktech?

průmyslu. Výrobci se diví, proč dostávají požadavky, když pro potraviny existuje zvláštní nařízení a nespádají pod právo spotřebitelů na informace. Ale obaly ano! Takže toto je příklad, jak ošemetné je najít správnou cestu, jak informovat uživatele appky o relevantních skupinách produktů a jak komunikovat se společnostmi. Uživatelé ze začátku skenují úplně všechno a jídlo se samozřejmě těší největšímu zájmu. Kromě tohoto odvětví může být větší citlivost také mezi společnostmi, které vyrábí produkty pro děti, ale to se dalo očekávat.

Pozorujete nějaký trend v EU ohledně eliminace jedovatých chemikálií ve výrobcích denní spotřeby? Je to trend pozitivní, nebo negativní?

Na evropském trhu vidím v podstatě pozitivní trend. Ve srovnání s tím, čeho bychom mohli dosáhnout, jde ale o velmi pomalý proces. Nástroj máme - REACH nabízí všechno, co potřebujeme k tomu, abychom podnikli významné kroky k ekologické výrobě a spotřebě chemických látek. A to nejen v Evropě. Efektivní implementace REACH by také zesílila právní požadavky na dovážené zboží a měla tudíž pozitivní vliv na budoucí produkci a pracovní podmínky třeba v Asii. Dosáhnout opravdu efektivní environmentální politiky je tedy hlavní výzvou. Je potřeba překonat silné a opačným směrem jdoucí finanční a politické zájmy. Myslím, že to můžeme dokázat, ale pouze všichni společně. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY
Karolína Brabcová

Jana Moučková: Nově vysazené aleje v sobě nesou naději

Společnost Audit Daně je generálním sponzorem ankety Alej roku. Díky této finanční podpoře může Arnika pravidelně vyhlášovat Alej roku v každém kraji i jednu celkovou. Zakladatelky a jednatelky společnosti AUDIT DANĚ CZ Ing. Jany Moučkové jsme se zeptali na její vztah ke stromům a alejím. Kromě procházek po lese má tato filantropka ráda tanec, jógu a literaturu.

V naší anketě už bylo nominováno přes 500 alejí, které mají lidé rádi. Máte Vy nějakou oblíbenou alej?

Jelikož původem pocházím z jižních Čech, mé vzpomínky se váží k tomuto kraji. Každé léto jsem strávila na chatě u Jindřichova Hradce, který je součástí velké rybníkářské oblasti. Proto mé oblíbené aleje stojí na hrázích rybníků. Stářím stromů mě vždy znovu fascinuje hráz rybníka Rožmberk, kam se vydáváme z chalupy manželových rodičů každé léto na kole. Také aleje v oblasti zvané Česká Kanada jsou mi velice blízké. Je to území romantické, plné ticha a klidu. K němu přispívají i aleje lemující místní silničky. Nemám alej, kterou bych vyzdvihla, působí na mě aleje jako celek, jako součást krásné krajiny.

Bohužel ne všechny aleje dnes najdeme v podobě jako na fotografiích z doby nominace. Některé byly vykácené částečně, některé úplně. Znáte i Vy nějaký takový případ ze svého okolí?

Mojí srdeční záležitostí je cesta, která vede ze silnice E55 do Kardašovy Řečice. Tato silnice byla obklopená vzrostlými stromy, jejichž koruny se spojovaly do nádherné brány. Toto pro mě byl symbol návratu domů. Bohužel stromy musely ustoupit autům, a to i v místech, kde se silnice ne-

rozšiřovala, byly vykáceny. Zvláštní je, že v některých úsecích byly vysazeny nové aleje, dále od silnice, ale jinde se místní úřady zhostily zodpovědnosti tím způsobem, že nařídily náhradní výsadbu někde v jiné, například lesní oblasti. Toto ovšem návratu stromů nepomohlo.

Jak a kdy jste se dostala k podpoře naší ankety?

Láska ke stromům mě provází celý můj život. Uvědomuji si, že jsou pro nás důležitější víc, než si dokážeme představit. Když vidím holé silnice a cesty, jsem smutná a kraj se mi jeví jako neobydlený a pustý. Jakmile jsem zjistila, že existuje organizace, která se zabývá ochranou stromů, tak bylo rozhodnuto.

Ve své práci se setkáváte s mnoha firmami. Dá se vyzorovat, že společenská odpovědnost firem u nás roste na významu?

Mám pocit, že potřeba pomáhat se dostaví až v určité fázi podnikání. Až když je firma zaběhnutá a nemá starosti s běžným fungováním. Pak nastává doba, kdy lidé chtějí pomáhat. U nás to bylo podobné. Až když jsme se stabilizovali, uvědomili jsme si, že chceme být prospěšní nejen našim klientům, ale i ostatním lidem.

Vraťme se ještě zpět k anketě. Jste také jednou z patronek ankety, a tedy i členkou poroty, která vybírá nejlepší fotografie. Prozradte, podle čeho se při výběru řídíte a co na soutěžních snímcích oceňujete nejvíce.

Nejvíce oceňuji atmosféru místa. Pokud mi místo evokuje příjemné okamžiky, které bych tam mohla strávit, mám přirozenou tendenci ocenit ji mezi nejlepšími. Dalším vjemem, který mě při výběru ovlivňuje, je to, že došlo k vybudování něčeho nového. Nově vysazené aleje v sobě nesou naději, že planeta zůstane krásná a plná života i po další věky.

Karolina Kostičová

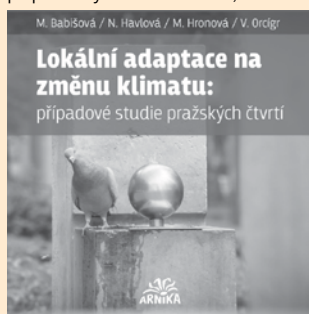
Vydáváme nové brožury o pražském rozvoji

V rámci našich projektů zaměřených na klimatickou změnu ve městě a transparenenci veřejné správy v těchto dnech vydáváme několik brožur. V souhrnné publikaci o adaptaci pražských lokalit na klimatickou změnu představujeme pět případových studií míst, ve kterých oby-

vatelé Prahy nebo samospráva připravují město na letní vedra a sucho. V další publikaci jsme se zaměřili na roli smluv obcí s investory pro klimatickou adaptaci. Poslední studie se věnuje webovým aplikacím, které umožňují Pražanům orientaci v rozvojových tématech Prahy.

Tu doplňujeme vzorovým případem, jak se dozvědět o tom, co se v pražských lokalitách bude dít.

Publikace si můžete stáhnout na arnika.org/publikace-ke-stazeni.

40 let pečuje o vzácnou přírodu! Tým Bořena slaví výročí

Je tomu přesně čtyřicet let, kdy se v severočeském městečku Bílina rozhodla parta studentů zachránit několik druhů ohrožených rostlin, které by jinak skončily pod tisíci tunami hlušiny z Dolu Bílina. Vzácnou květenu úspěšně přesadili na bílé stráně v Českém středohoří a díky tomu se dodnes mohou všichni milovníci přírody těšit z přírodního bohatství, které se Bořeně podařilo zachovat. S celým týmem i dalšími dobrovolníky o louky pravidelně pečujeme a kosíme je, aby nezarůstaly křovinami, ve kterých by jedinečné rostliny neměly šanci přežít.

Jedním ze zakladatelů týmu Bořena byl RNDr. Jindřich Petrlík, který dnes v Arnice vede program Toxické látky a odpady. V době, kdy dokončoval studium na bílinském gymnáziu, s dalšími nadšenci zkoumali vývoj přírodního prostředí v okolí bývalé vesnice Radovesice. Zajímala je archeologie a chtěli poznat, v jakém prostředí žili lidé v pravěku. Ovšem ničení přírody extenzivní těžbou hnědého uhlí na Velkolomu Maxim Gorkij, dnešním dolu Bílina, je přivedl k ochraně části přírody, u které to bylo aspoň trochu možné.

Z kosení bílých stráňí Českého středohoří v září 2019.

V roce 1980 skupina zahájila přípravy na přestěhování ohrožených druhů rostlin z míst, které později zanikly zasypáním hlušinou z nedalekého hnědouhelného dolu. Ke studentům z Bíliny se přidali také další z Prahy a Brna a založili tým, pro jehož jméno našli inspiraci u skály Bořena, impozantní dominanty kraje a zároveň nejvyššího znělcového útvaru ve střední Evropě.

„Ve spolupráci s profesorem Karlem Kubátem, botanikem, který tehdy pracoval v litoměřickém muzeu, jsme vytipovali sedm nejvíce ohrožených druhů rostlin, které jsme se rozhodli přestěhovat na náhradní lokality. Hrozilo totiž, že s lokalitami pod výsypkou zmizí tyto druhy ze západní části Českého středohoří navěky,“ vzpomíná Jindřich Petrlík na počátky aktivit týmu Bořena.

Jedna z lokalit byl vrch Bělák, který byl zasypán radovesickou výsypkou. Odtud pochází šest ohrožených stepních druhů rostlin. Z údolí Lukovského potoka pak studenti zachránili dva druhy lužních květin, bledule jarní a ladoňky dvoulisté. Kromě toho prozkoumali další vzácnou stepní lokalitu s nejpočetnější populací bělozářky liliovitě. Samotné stěhování ohrožených druhů rostlin probíhalo v letech 1984 až 1991.

Dodnes se s týmem a dobrovolníky z celé republiky a německými kolegy jezdíme o rostliny na dvou náhradních lokalitách starat. Pravidelně například posečeme hektar louky na úpatí Lipské hory. Neustálou péčí se nám podařilo rostlinám zajistit domov, který se neustále rozrůstá.

Historie Bořeny dobře dokumentuje vývoj environmentálního hnutí v socialistickém Československu. *„Radovesická výsypka byla jedním z největších zvěrstev provedených české přírodě. Nechtěli jsme jenom přihlížet ničení přírody, ale zabránit mu. Vidím v tom jasnou paralelu s dnešním hnutím středoškoláků Fridays for Future bojujících za záchranu klimatu,“* popisuje tehdejší situaci Petrlík a uzavírá: *„Pokud bychom v té době vyšli do ulic, našim snahám by byla velmi rychle učiněna přítrž. Jakkmile se o deset let později změnila společenská atmosféra, založili jsme v září 1989 Děti Země a v roce 2001 Arniku. V ochraně životního prostředí především díky vám, našim dárcům, pokračujeme dodnes.“*

Jiří Kaňa

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 3/2019 vyšlo v listopadu 2019 v nákladu 1000 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Dělnická 13, Praha 7, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Eva Orcígrová, spolupracovníci: Karolína Brabcová, Jiří Kaňa, Václav Orcígr, Zuzana Vachůnová, Miroslava Jopková, Nikol Krejčová, Karolína Kostičová, Marcela Klemensová, Jindřich Petrlík, Lenka Petrlíková Mašková a pobočky Arniky. Adresa redakce je totožná s adresou vydavatele. Grafický design – Anna Frajtová – anna@design-box.cz, DTP – Aleš Kozubík. Foto na obálce: Markéta Šedivá.

Vydání tiskoviny vzniklo za finanční podpory hlavního města Praha a Ministerstva životního prostředí. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Ministerstvo životního prostředí

Naše dlouhodobá kampaň k územnímu rozvoji mění tvář. Nové logo a tištěné informační materiály pro veřejnost doplňujeme sérií krátkých videí, ve kterých představujeme naše klíčová městská témata, jako je výstavba a územní plánování, adaptace na klimatickou změnu, nebo problém nedostupného bydlení. Videá jsme natáčeli na konci léta s herci Martinem Holzknem a Veronikou Lapkovou. Více najdete na arnika.org/praha.

Autor fotografií: Vladimír Turner